

Respons

Irak: Biduner

- Hvem er bidunene som bor i Irak?
- Hvor bor de?
- Hva slags dokumenter har de?
- Hva slags muligheter har de for å formalisere sitt opphold i Irak?
- Utsettes de for diskriminering eller trakassering i Irak?
- Hvordan er den humanitære situasjonen for bidunene?
- Har de rett på skolegang og tilgang til helsevesen og arbeidsmarkedet?

Bakgrunn

Bidun/bidoon er en forkortelse for det arabiske uttrykket *bidoon jinsiyya*, som betyr uten statsborgerskap. Bidunene i Irak er en gruppe statsløse personer fra Kuwait som kom til Irak i løpet av Gulf-krigen i 1990/91.

Mange av bidunene i Kuwait, hvorav et større antall i dag bor i Irak, er etterkommere av stammer som vandret som nomader mellom Kuwait, Saudi-Arabia, Irak og Syria (Home Office UK 2016, s. 29). Flere av dem fikk jobber i Kuwaits offentlige sektor, og for å gi denne gruppen en offentlig status, uten å gi dem statsborgerskap, ble de klassifisert som «uten statsborgerskap» (Home Office UK 2016, s. 29).

I henhold til Human Rights Watch (HRW 2011, s.3) har bidunene i Kuwait tre ulike opphav. De er enten:

1. Etterkommere av personer som ikke søkte om statsborgerskap da Kuwait ble selvstendig i 1961.
2. Ikke-kuwaitere og deres etterkommere, som ble rekruttert til Kuwaits hær eller politistyrke på 1960-tallet, og som siden ble værende i Kuwait med sine familier.
3. Barn av kuwaitiske mødre og statsløse eller utenlandske fedre.

Under Kuwaits oljeboom på 70-tallet og gjennom Iran-Irak-krigen var det en strøm av arabere fra land som Irak, Syria og Jordan som dro til Kuwait for å få jobb. Mange av dem så det som hensiktsmessig å frasi seg sin opprinnelige nasjonalitet og heller erklære seg som bidun for å få jobb i Kuwaits hærstyrke eller politi (Home Office 2016, s. 30; HRW 2011, s. 15). Innen midten av 80-tallet skal 80 % av Kuwaits hær og politi ha bestått av biduner (Home Office UK 2016, s. 30). Atter andre skal ha erklært seg som biduner for å nyte godt av sosiale og økonomiske fordeler statusen som bidun i Kuwait på den tiden ga.

Da Irak invaderte Kuwait i august 1990, ble mange av bidunene fordrevet fra Kuwait fordi myndighetene anså dem som en sikkerhetsrisiko i det mange av dem var av irakisk herkomst. Flere av dem kjempet også på irakisk side under krigen, enten frivillig eller etter press fra irakiske myndigheter (Home Office UK 2016, s. 30; Savic 2012; HRW 1995).

Tusenvis flyktet også på eget initiativ for å unnsnippe krigen etter at luftbombingen startet 17. januar 1991 (HRW 1995). Selv om mange heller ville ha søkt tilflukt i Saudi-Arabia, slik mange kuwaitiske statsborgere gjorde, var dette ikke mulig for bidunene fordi de manglet pass. Alternativet var da å søke tilflukt i irakiske landsbyer. Mange av bidunene hadde stammertilhørighet i Irak, blant annet innen Shammar- og Aneza-stammene. Dette er store stammer med forgreninger i Irak, Kuwait, Syria og Saudi-Arabia. Bidunene behøvde ikke pass for å reise inn i Irak fordi det irakiske regimet på den tiden anså Kuwait som Iraks 19. provins (HRW 1995; HRW 2011, s. 14).

Andre biduner havnet i Irak som følge av at de ble arrestert av irakiske styrker i Kuwait (HRW 1995). De ble ført til Irak under okkupasjonen, men senere sluppet fri.

Da bidunene forsøkte å returnere til Kuwait etter krigens slutt den 26. februar 1991, ble de nektet innreise av kuwaitiske myndigheter (HRW 1995; HRW 2011, s. 14).

Ifølge kuwaitisk statistikk var det rundt 260 000 biduner i Kuwait da Irak invaderte landet i august 1990. Det antas at rundt halvparten av dem forlot Kuwait i løpet av krigen, og at de da hovedsakelig dro til Irak (HRW 1995). Man vet ikke hvor mange biduner som i dag er bosatt i Irak, men majoriteten av bidunene i eksil antas å fortsatt være gjenværende der. I tillegg skal flere tusen være bosatt i Iran, mens et lavere antall er spredt i land som New Zealand, Storbritannia, Australia og i Skandinavia (HRW 1995).

Det finnes lite oppdatert informasjon om situasjonen for bidunene i Irak i dag, og denne responsen bygger på tilgjengelig informasjon fra relevante internasjonale organisasjoner som rapporterer om minoriteter i Irak. En viktig del av kildematerialet er en uttalelse fra UNHCR fra 2010. Landinfo har forsøkt å innhente oppdatert informasjon fra UNHCR, men har ikke lyktes i å få svar.

Bosted i Irak

Det finnes ingen fullstendig oversikt over hvor bidunene i Irak bor, men i henhold til UNCHR (som gjengitt i Refugee Review Tribunal 2010) og den siste årlige menneskerettighetsrapporten om Irak fra det amerikanske utenriksdepartementet (U.S. State Department 2017), bor bidunene som nomader i ørkenområder i Basra, Thi Qar og Qadisiyah, sør i landet. Langvarig tørke skal imidlertid ha tvunget mange av dem til å flytte inn til bysentra.

Ifølge FNs spesialrapportør for minoriteter (UNSR 2017, s. 13) er det mangelfull rapportering om denne minoritetsgruppen. Man antyder at dette skyldes spredt bosetting, og at de derfor ikke utgjør noen stor gruppe noe sted i landet.

Statsborgerskap og dokument situasjon

I en uttalelse til Refugee Review Tribunal i Australia i 2010 skrev UNHCR at bidunene som kom fra Kuwait i 1990/91, fikk et tilbud om irakisk statsborgerskap. Dette var et engangstilbud, som angivelig kom i stand etter påtrykk fra Iraks daværende utenriksminister og visestatsminister, Tariq Aziz. Tilbudet ble kalt *makremiyah*, som refererer til en generøs gest hvis mål er å finne en løsning på den juridiske floken denne gruppen befant seg i etter å ha blitt deportert fra Kuwait. I underkant av halvparten av de bidunene som kom til Irak fra Kuwait, ble naturalisert (47 417 personer). UNHCR viser til at Saddam-regimet utviste fleksibilitet med hensyn til det formelle kravet om å være registrert i folketellingen fra 1957 for å få innvilget statsborgerskap. Biduner kunne kvalifisere til irakisk statsborgerskap gjennom sin tilknytning til bestemte stammer, forutsatt at de ikke erklærte Kuwait som sitt fødested. Andre kunne antakelig gjenopprette et statsborgerskap de tidligere hadde sagt fra seg. I Qadissiya provins var de mektige stammene Bdour og Ghizi av avgjørende betydning for at mange av bidunene som ønsket det, fikk irakisk statsborgerskap (Refugee Review Tribunal 2010).

De naturaliserte bidunene fikk irakiske ID-dokumenter, pass og statsborgerbevis og de samme rettighetene som irakere ellers, med unntak av retten til å eie fast eiendom i byene (Refugee Review Tribunal 2010).

Det er uvisst om de som fortsatt er statsløse, ikke ønsket å søke om irakisk statsborgerskap i 1991, eller om de ikke kvalifiserte til det. Det er grunn til å tro at mange helst ønsket å returnere til Kuwait snarere enn å bli irakiske borgere. I august 2000 demonstrerte 3000 statsløse biduner i Irak ved grensen til Kuwait med krav om å få returnere til det de omtaler som hjemlandet sitt (AP Archive 2015).

Institute for International Law and Human Rights (IILHR 2013) skriver i sin omtale av beduinenes menneskerettslige situasjon i Irak, at flere av dem har fått tilgang til ID-dokumenter og innvilget statsborgerskap, og at dette spesielt har vært tilfelle for beduiner i Thi Qar provins (s. 69). Hvorvidt dette også gjelder biduner som bor i området, nevnes ikke i rapporten.

Sosiale rettigheter

Det er lite tilgjengelig informasjon om bidunenes situasjon i Irak. Ulike menneskerettighetsrapporter omtaler gruppen i svært korte ordelag.

Informasjon om bidunene er utelatt i flere rapporter som omhandler minoritetene i Irak, som for eksempel rapporter fra Kirkens nødhjelp og World Council of Churches (2016), Institute for International Law and Human Rights (IILHR 2013) og en rapport publisert for Ceasefire Project av IILHR, Minority Rights Group International, No Peace Without Justice og Unrepresented Nations & Peoples Organization UNPO (2016). De to sistnevnte omtaler beduinene, men denne gruppen er ikke ensbetydende med bidunene, selv om mange biduner i Irak lever som beduiner, og enkelte også identifiserer seg som beduiner, slik FNs spesialrapportør for minoriteter (UNSR 2017, s. 5) hevder.

Biduner med irakisk statsborgerskap har lik rett på utdanning og helsetjenester som andre irakiske borgere (Refugee Review Tribunal 2010). De har også anledning til å jobbe i offentlig sektor.

De som ikke har statsborgerskap, utgjør et lite flertall av bidunene. Denne gruppens størrelse ble estimert til 54 500 i 2006 av irakiske myndigheter (Refugee Review Tribunal 2010). Det finnes angivelig ikke nyere tall. I den nevnte uttalelsen til Refugee Review Tribunal i 2010, skriver UNHCR at disse bidunene lever utenfor byene som «nomader», i ørkenen i grenseområdet mellom Basra og Thi-Qar. De har ikke irakiske ID-kort, statsborgerskapsbevis eller PDS-kort. Barna deres er heller ikke registrert og har dermed ikke tilgang til helseinstitusjoner. Denne gruppen inngår ekteskap i henhold til stammetradisjonene sine, men kan ikke registrere inngåtte ekteskap i noe offentlig register. Ifølge UNHCR synes noen av disse bidunene å se bort fra muligheten om å regulere sin situasjon, mens andre forkaster irakisk statsborgerskap og fastholder at de har kuwaitisk opprinnelse og krav på rettigheter i Kuwait. UNHCR skriver ikke noe om hvorvidt de statsløse bidunene har rett til skolegang i Irak (Refugee Review Tribunal 2010).

I menneskerettighetsrapporten fra det amerikanske utenriksdepartementet for 2016 (U.S. State Department 2017) hevdes det imidlertid at de fleste av dem som flyttet inn til byene, har skaffet seg identifikasjonspapirer og fått tilgang til matrasjoner og andre sosiale ytelser. Rapporten sier på den annen side at statsløse blir diskriminert i arbeidsmarkedet og i utdanningssektoren, og at mange av dem ikke får registrert seg i folkeregisteret, som er en forutsetning for å få irakisk ID-kort. Uten ID-kort har man ikke rett til skolegang og offentlige ytelser. Statsløse har også færre rettigheter i arbeidsmarkedet, hevdes det i rapporten (s. 41).

Den nevnte rapporten fra det amerikanske utenriksdepartementet, som hevder at flere av de statsløse bidunene har fått tilgang til offentlige sosiale ytelser etter at de har forlatt nomadetilværelsen og flyttet inn til byene, kan være en indikasjon på at bidunenes situasjon har bedret seg noe siden UNHCR kom med sin uttalelse til Refugee Review Tribunal i 2010.

Likevel er det flere nyere rapporter som vitner om fortsatt diskriminering av gruppen, og da især de statsløse.

I UNAMIs rapport om menneskerettigheter i Irak for første halvdel av 2013 nevnes biduner blant en hel rekke minoritetsgrupper som er utsatt for diskriminering (UNAMI 2013, s. 13). Rapporten gir ingen videre detaljer om bidunenes situasjon.

I en rapport fra 2013 anerkjenner UNHCR irakiske myndigheters innsats for å gi statsborgerskap til statsløse faily-kurdere og biduner (s. 4). Hva myndighetene faktisk har gjort siden den nye nasjonalitetsloven ble vedtatt i 2006, er det imidlertid vanskelig å finne konkret informasjon om. Institute for Law and Human Rights skrev imidlertid i 2013 at selv om regjeringen har gjort fremskritt de siste årene med hensyn til å bedre situasjonen for de statsløse, manglet det fortsatt pålitelig informasjon om hvor omfattende problemet er, og hvilken tilgang de statsløse har til dokumenter. En helhetlig strategi for å løse problemet var angivelig heller ikke på plass (IILHR 2013, s. 69).

Den humanitære situasjonen

Ifølge FNs spesialrapportør for minoriteter (UNSR 2017, s. 13) er det lite tilgjengelig informasjon om bidunenes levekår i Irak. Dette, blir det hevdet, kan skyldes spredt bosetning,

gruppens relative beskjedne størrelse og manglende representasjon i sivile organisasjoner, som for eksempel menneskerettighetsorganisasjoner.

I sin uttalelse fra 2010 skriver UNHCR (som gjengitt i Refugee Review Tribunal 2010) at bidunene stort sett lever under dårlige forhold, som i telt, og at de trenger hjelp til å skaffe bolig/husly ettersom de ikke har lov til å eie eiendom i byene. Noen av dem skal imidlertid ha ordnet seg bedre levekår gjennom klanrelasjoner. Forbindelser til militsen Asaib Ahl al-Haq skal ha hjulpet noen av bidunene til å skaffe egne hus, mens mange lever i ulovlige bosettinger, ifølge UNHCR.

Samtidig hevder UNHCR i samme uttalelse at bidunene lever som en integrert del av sine vertsamfunn, og at de ikke skal være utsatt for diskriminering, verken fra staten eller samfunnet for øvrig. Her kan man imidlertid merke seg at levekårene i Thi Qar provins, der mange av bidunene angivelig bor, generelt er langt dårligere enn landsgjennomsnittet (NCCR 2015).

IILHR (2013) hevder i sin rapport om menneskerettslige forhold for minoriteter i Irak at irakiske myndigheter har gjort lite for bedre beduinenes levekår. Som tidligere nevnt er ikke alle biduner beduiner, men det er grunn til å tro at omtalen av beduinenes kår i Irak også er gjeldene for mange av bidunene i landet. Ifølge IILHR har beduinene langt dårligere levekår enn resten av befolkningen. De er i mindre grad enn andre irakere lese- og skrivekyndige, de lever i større fattigdom og har høyere arbeidsledighet (s. 69). Mange beduiner lever fortsatt som nomader, mens de som ønsker å bli bofaste møter hindringer fordi de ikke kan eie land. Mange lever under konstant trussel om å bli fordrevet fra de områdene de har bosatt seg i. De fleste familiene mangler tilgang til rent vann, strøm og annen infrastruktur (s. 70).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- AP Archive (2000, 10. august) Iraq: Bidouns end five day protest. *AP Archive*. Tilgjengelig fra <http://www.aparchive.com/metadata/youtube/3336cb34df41ec6e2fe206b7c4d00cfd> [lastet ned 25. oktober 2017]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (1995, august). *The Bedoons of Kuwait. "Citizens without Citizenship"*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/reports/1995/Kuwait.htm> [lastet ned 25. oktober 2017]

Respons Irak: Biduner

- HRW (2011, 13. juni). *Prisoners of the Past. Kuwaiti Bidun and the Burden of Statelessness*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/kuwait0611WebInside.pdf> [lastet ned 25. oktober 2017]
- Home Office UK (2016, juli). *Country Information and Guidance Kuwait: Bidoons*. London: Home Office. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/pdfid/5853da784.pdf> [lastet ned 24. oktober 2017]
- IILHR, dvs. Institute for International Law and Human Rights (2013, mai). *Iraq's Minorities and Other Vulnerable Groups: Legal Framework, Documentation and Human Rights*. Bagdad: Institute for International Law and Human Rights. Tilgjengelig fra http://lawandhumanrights.org/documents/MinorityHB_EN.pdf [lastet ned 25. oktober 2017]
- IILHR, Minority Rights Group International, No Peace Without Justice & Unrepresented Nations & Peoples Organization (2016, 4. juli). *No way home: Iraq's minorities on the verge of disappearance*. London: Ceasefire centre for civilian rights. Tilgjengelig fra <http://minorityrights.org/publications/no-way-home-iraqs-minorities-on-the-verge-of-disappearance/> [lastet ned 25. oktober 2017]
- Kirkens nødhjelp & World Council of Churches (2016, november). *The protection needs of minorities from Syria and Iraq*. Oslo: Kirkens nødhjelp. Tilgjengelig fra <https://www.kirkensnodhjelp.no/contentassets/88ac36dc7772433183cd14cfda2fa1d5/2016-minority-report.pdf> [lastet ned 25. oktober 2017]
- Landinfo & Migrationsverket (2012, 31. mai). *Kuwait: Bidun – sosiale og menneskerettslige forhold*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/2084/1/2084_1.pdf [lastet ned 25. oktober 2017]
- NCCI, dvs. NGO Coordination Committee for Iraq (2015, desember). *Thi Qar Governorate Profile*. Genève: NCCI. Tilgjengelig fra http://www.ncciraq.org/images/infobygov/NCCI_ThiQar_Governorate_Profile.pdf [lastet ned 25. oktober 2017]
- Refugee Review Tribunal, Australia (2010, 9. September). *Iraq – Bidoons – UNHCR advice*. Refugee Canberra: Australian Government. Tilgjengelig fra <https://www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2013/06/11/UNHCR%20Advice.pdf> [lastet ned 25. oktober 2017]
- Savic, M. (2012, 10. april). Kuwait's Stateless and Repressed: The Story of the Bidoon. *United Explanations*. Tilgjengelig fra <http://unitedexplanations.org/english/2012/04/10/kuwait-stateless-and-repressed-the-story-about-the-bidoon/> [lastet ned 24. oktober 2017]
- UNAMI, dvs. UN Assistance Mission for Iraq (2013, august). *Report on Human Rights in Iraq: January - June 2013*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/docid/52de27284.html> [lastet ned 25. oktober 2017]
- UNHCR (2013, mars). *Submission by the United Nations High Commissioner for Refugees For the Office of the High Commissioner for Human Rights' Compilation Report – Universal Periodic Review: The State of Iraq*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/5541e00a4.html> [lastet ned 25. oktober 2017]
- UNSR, dvs. UN Special Rapporteur on minority issues (2017, 9. januar). *Report of the Special Rapporteur on minority issues on her mission to Iraq*. New York: UN Human Rights Council. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/58ada94b4.html> [lastet ned 10. oktober 2017]
- U.S. State Department (2017, 29. mars). *Iraq 2016 Human Rights Report*. Washington D.C.: U.S. State Department. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/documents/organization/265710.pdf> [lastet ned 24. oktober 2017]

Respons Irak: Biduner

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.